

KADİM ŞİİRİMİZDEN SEÇMELER MECMUASI 17. YÜZYIL

Hazırlayan
Mehmet Ragıp Karcı

Bu PDF dokümanı, kitabın bir kısmını içermektedir.
DBY okurları için özel olarak oluşturulmuştur.

“dün” den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

“dün” den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

© 2021, DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI™

Tüm hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım amacıyla ve araştırma için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir şekilde kopya edilemez, elektronik ve mekanik yolla çoğaltılıp, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

DBY: 152
Edebiyat: 63

ISBN 978-625-7760-52-2
Sertifika No: 18188

Birinci Baskı: İstanbul, 2021

Hazırlayan: Mehmet Ragıp Karcı

Yayın Yönetmeni: İrfan Güngörür

Editör: Emrah Gökçe

Baskı Hazırlık: DBY Ajans

Baskı/Cilt:
Mikyas Basım Yayın Matbaacılık
(Sertifika No: 35532)

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI / Library Cataloging-in-Publication Data (CIP)

Kadım Şiirimizden Seçmeler Mecmuası 17. Yüzyıl

Hazırlayan: Mehmet Ragıp Karcı

İstanbul : DBY Yayınları, 2021.

652 s. ; 15,0 x 21,0 cm ___ (DBY Yayınları ; No. 152)

ISBN 978-625-7760-52-2

1- Edebiyat 2- Dîvân 3- Şiir

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI
Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4
Cağaloğlu - Fatih / İstanbul
Tel.: +90 212 526 98 06
www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr

İthaf

Mehmet Ragıp Karcı, Regaib kandiline denk gelen 14.06.1945 tarihinde dünyaya gelmiş, 26.02.2020 tarihinde dâr-ı bekâya rihlet etmiş ve bir gün sonra yine bir Regaib kandilinde hâk-i gufrana tevdi edilmiştir.

İrfan hayatımıza pek çok kıymetli eser kazandıran Karcı'nın yaklaşık elli yıl emek vererek hazırladığı en kıymetli eserlerinden biri, şu an elinizde tuttuğunuz bu kitaptır. Tam bir aşk ve irfan ehli olan Mehmet Ragıp Karcı, sağlığında eseri tamamlamış hatta ön sözünü de yazmış; fakat çeşitli nedenlerle neşretme imkânı bulamamıştır. Bu eserin neşredilmesi vazifesi âdeta manevî bir emanet olarak -merhumun rahle-i tedrisinden geçmekle şerefyâb olan- bendenizin omuzlarına yüklenmiştir. Eser, tarafımızdan editörlük vazifesi üstlenilerek neşre hazırlanmıştır.

Aziz okuyuculardan ricamız, merhumun ruhuna birer Fatiha ikram etmeleridir. Yahya Kemâl Beyatlı'nın Ali Emîri Efendi hakkında söylediği beyti biz de "bizim şark ercümendimiz" Mehmet Ragıp Karcı için tekrar etmiş olalım:

**Yâ Fahr-i Kâ'inât sen îfâ et ecrini
Dîvân-ı Kibriyâ'da bu şark ercümendinin**

Emrah Gökçe

İçindekiler

Kadîm Şiirimiz ve Bu Mecmua Üzerine Birkaç Söz..... 9

1. Abdî..... 15	20. Fâik Mahmûd..... 148
2. Abdurrahman Râmî Çelebi...22	21. Fâiz..... 155
3. Âgâh..... 30	22. Fâizî (Kaf-zâde) 162
4. Ahmed Yârî..... 37	23. Fasîh Ahmed Dede 168
5. Âlî..... 44	24. Fehîm-i Kadîm 175
6. Ârif..... 51	25. Fevzî..... 183
7. Nev'î-zâde Atâyî..... 58	26. Feyzî (Topkapılı)..... 189
8. Ayıntablî Hâfiz Abdülmeccid-zâde 66	27. Azmi-zâde Hâletî 197
9. Âzim..... 73	28. Hâlis 211
10. Şeyhü'l-İslâm Bahâyî..... 81	29. Hâmî-i Âmidî (Diyarbakırlı)..... 219
11. Behcetî 86	30. Hevâyî..... 224
12. Nehcî Dede (Besnili)..... 94	31. Hikmetî 230
13. Beyânî 103	32. İsmetî..... 236
14. Birrî 112	33. İzzetî..... 242
15. Cem'î..... 118	34. Kadrî..... 250
16. Cevrî..... 124	35. Kâmî..... 256
17. Cezmî 131	36. Kâşif..... 263
18. Emîrî..... 134	37. Kavsi 268
19. Enîs Recep Dede..... 141	

38. Kelîm, Patburun-zâde Eyüb Çelebi.....	276	64. Sabûhî Dede	479
39. Mahvî.....	283	65. Sa'dî Çelebi.....	484
40. Mantıkî.....	289	66. Safvetî (Mehmet Efendi)...	491
41. Rızâî (Mehmet Ali Çelebi)...	292	67. Rüşdî	498
42. Mezâkî Süleyman Dede	298	68. Kâtib-zâde Sâkıb.....	506
43. Nâbî.....	310	69. Arpa Emini-zâde Mustafa Sâmî.....	513
44. Nâdirî (Ganî-zâde).....	331	70. Sehmî	519
45. Nahlî.....	337	71. Selânikli Es'ad.....	524
46. Nâilî-i Kadîm.....	343	72. Sezâyî-i Gülşenî	532
47. Nâzik Abdullah Efendi	355	73. Sıdkî Paşa	538
48. Nazîm Yahyâ	363	74. Sükkerî	543
49. Nazmî.....	374	75. Şehrî	550
50. Nedîm-i Kadîm	381	76. Şeyhî.....	557
51. Nef'î	387	77. Şeyhü'l-İslâm Yahyâ.....	564
52. Nesîb Dede	399	78. Şûhî Bengî-zâde	571
53. Neşâtî	406	79. Tâlib (Bosnalı).....	577
54. Neylî (Mîrza-zâde Ahmed) ..	414	80. Tecellî.....	583
55. Ni'metî	421	81. Tıflî.....	589
56. Nisârî.....	428	82. Vahyî	595
57. Râmî Mehmed Paşa.....	435	83. Vecdî.....	603
58. Râsîh.....	440	84. Vecîhî	609
59. Rehâyî	447	85. Veysî.....	616
60. Riyâzî	452	86. Yümnî	621
61. Sâbir Pârsâ.....	457	87. Zârî	625
62. Sâbit.....	464	88. Zuhûrî.....	633
63. Sabrî-i Şâkir.....	474		
İstılahlar ve Açıklamaları.....	639		

Kadîm Şiirimiz ve Bu Mecmua Üzerine Birkaç Söz

Şiir söz konusu olduğunda hemen herkesin şiirle, hususen kadîm şiiri-
mizle ilgili söyleyeceği bir şey mutlaka vardır. Merhum Yahya Kemal
Beyatlı'nın şimdi bir vecize gibi bilir bilmez herkesin diline doladığı
meşhur sözü tekrara gerek yok. Bize lâzım olan, o sözü söyleyenin
idrâk ettiği devir ve fikrî seviyenin, bugünün idrâkiyle karşılaştırıl-
dığında durumun ne olduğudur. Burada bu farkı tartışmak niyetinde
değilim. Mesele tarihî ve ictimâî birçok unsuru ihtivâ ettiğinden za-
ten burada münakaşanın lüzumu da imkânı da yok. Ancak asıl me-
sele adına divan dediğimiz şiirin sadece bir şiir olmadığı, neşet et-
tiği zaman dilimi ile birlikte bugünün de insan idrâkinin üstünde bir
medeniyet mevzuunu ihâtâ ettiği hususudur: Ve şiir de bunların ara-
sında herhangi bir unsurdur. Yâni mesele bir medeniyet ve aidiyet
idrâki meselesidir.

Bu bakımdan bu şiire “divan” adını takmak belki maddî mânâda
toparlanıp bir divan içerisinde tertib edilme durumu düşünülürse
tabî görülebilir; ancak yıllarca bu şiirin binâ ve inşâ edildiği mânâ
sahasına karşı takınılan düşmanca tavır okur yazarımızın da “ne tu-
tulması” ile açıklanabilir olduğu hususu idrak sahiplerinin insafına
bırakılmıştır.

Her Anadolu genci gibi şiirle tanışıklığım tabii ki Karacaoğlan, Kerem ile Ashı, Mahmut ile Nigâr, Emrah ile Selvihân destanları aracılığı ile olmuştur. Şimdi de içimin yangınına feleğin sahn-i cemenzârına döküp ateşi kaşıklayacak er aradığımda yardımına yine türkülerle beraber Kerem, Emrah, Pir Sultan, Gevherî koşuyor. O ayrı. Ancak kelâm mülkünde macera peşinde koşan her gönül gibi fakir de gönlümü o vadiden çekip alamadım.

Kadîm şiirimiz muhtevası ve ifade tarzı bakımından bütün bir İslâm mülkü kadar azim bir hüznün, gamın, hicrânın vs. macerasını; türkü ise bu medeniyetin taşını harcını sırtında taşıyarak inşa ettikten sonra ilim ve idrâk sahiplerine bırakıp yurduna geri dönen halk dediğimiz kalabalığın melâlini ifade eder. Birinde arada bir kibre meyledebilen bilgi, birinde de kibre bile tevâzu elbisesi biçen irfân ve melâl vardır. Melâl ve hüznün meselesini “Türkü Dinleme Temrinleri” adlı kitabımızda anlamaya ve anlatmaya çalıştık.

Yıllar önce yayıncı bir gencin teklif ettiği ancak sonradan tamamını hazırlayıp baskıya verecekken vazgeçilmiş bir mecmuayı birkaç arkadaşına haber verdik. Yayın hususunda yardım talebi olarak değil. Elimizde bilgisayar çıktısı alabileceğiniz 10000 sayfalık eser var. Okuyacaksınız bunlardan çıktı alıp okuyunuz sonra sohbetlerde zikrederiz diye haber saldım. Talip çıkmadı. Bu eserin editörlüğünü üstlenip birçok yanlışımızı düzelten Prof. Dr. Mustafa Balcı'nın bir sohbette benim “Türkü Dinleme Temrinleri” adlı çalışmam söz konusu edilirken yayıncı arkadaşına Ragıp ağabeyin divan şiiri çalışmasını basın teklifi üzerine sanki kabul gördü ve ben de orda burda sakladıklarımı aramaya başladım. Ben çalışmalarımı divanların asıllarını bulup onlardan seçim yapmak üzerine teksif ettiğim için süre biraz uzadı. Bu arada bütün yılları muhit bir eser önümde yaklaşık on bin sayfalık hacim gösterdi. O zaman bunları asırlara bölüp öyle takdim etme fikri ağır bastı ve hemen önümde duran Şehrî, Vahyî, Vecihî divanlarının yazma eserler kütüphanelerinden edindiğim nüshalarından altını çizdiklerimden başladım. Bu hizmetle ilgili Kültür

Bakanlığı Müsteşarlığı zamanında Prof. Dr. Mustafa İsen'in irfân sahamıza bir cemîlesi olarak kütüphanelerden yalvar yakar ve bir de epeyce para ödeyerek edinebilmemiz bahsindeki zorluğu kaldırmasını minnet ve teşekkürle anmalıyım. 17. yüzyıl mecmuası böyle çıktı. Prof. Dr. Mustafa Balcı'nın editörlük için o kadar işi arasında harcadığı emeğe de nasıl teşekkür edilir bilmiyorum.

Şiir mecmualarında ülkemizde umumiyetle başlangıcından bugüne ortaya konmuş şairler ve şiirleri ele alınmıştır. Asırlara göre hazırlanan mecmualar olsa da bunlarda o dönemin en ünlü şairlerinin birkaç şiiri ele alınır. Bunun sebebi edebiyat fakültelerinde okutulan edebiyat tarihi ders kitaplarında daha çok iştihar etmiş şairlerin hayatlarının ve sanatlarının okutulmasıydı. Edebiyat tarihi derslerinde bu mecmuada ele aldığımız şairlerden en fazla on veya on beşini okumak ancak mümkündü. Her yüzyılda yaşamış birçok şairin divanları hocaların doktora, mezuniyet tezleri gibi çalışmalara mevzu teşkil ediliyor, ancak gerek üniversite gerekse siyasî iktidarların imkân vermemeleri sebebiyle bu çalışmalar topluma kazandırılmıyordu. Bugün üniversitelerimizin arşivlerinde binlerce divan şairi ile ilgili çok ciddi çalışmalar olduğu bilinmektedir. Nitekim bu mecmua hazırlanırken kütüphanelerdeki aslına ulaşamadığımız divanlarla ilgili olarak bu çalışmalardan yararlandık. Sonradan bütün kütüphanelerden asıllarını bulmamıza rağmen bu çalışmalarını da göz ardı etmemeye çalıştık.

Şiir mecmuası hazırlamak zor bir iş. Aynı zamanda tehlikelidir de. Tehlikesi zorluğundan değil, seçme yaparken okuyucunun zevk, bilgi ve irfân düzeyi hususunda hazırlayanın karşılaşması muhtemel tehlikelerdir. Bu durum özellikle divan ve halk şiiri mecmualarında bedî bir eserden ziyade ders kitabı gözüyle bakılmasından kaynaklanmaktadır. Bu yüzden mecmualar hazırlanırken şiirlerin bir de açıklamalarının yapılması istenmektedir. Bu da mânâyı şairin murad ettiğinden ziyade açıklamayı yapanın anlayışı ile sınırlandırmaktadır. Bu durum eserdeki şiiri şiir olmaktan çıkarıp yabancı

dilden tercüme edilen herhangi bir metin hâline getirmekte ve bu uygulama öğrencilerin bu şiirle tanıştıkları lise sıralarından başlayarak yüksek okulların edebiyat bölümlerinde de devam ettirilmektedir. Önemli yanlışlardan biri bu edebiyatın sanki bir başka dil ve medeniyetin eseri gibi muamele görmesi olmuştur. Bu uygulamada öğrenci karşısına çıkan bir sözcüğü günlük hayatında kullanıyor bile olsa yabancı kelime saymakta ve lügate bakma ihtiyacı duymaktadır. Gençlerle kadîm şiir okumalarımız sırasında, bir edebiyat fakültesi öğrencisinin “rakîb, dilber, hasım, gülistan, bâzâr” gibi günlük konuşmalarımızda kullandığımız kelimeler için bile lügate başvurmasından biliyorum. Dîvân şiiri okumalarına aksatmadan devam eden tek öğrenci oydu. Ben bunlar için lügate ihtiyaç olmadığını söylediğim hâlde o yine bildiğini işledi. O öğrenci arkadaşın fiili, bilgisizliğinden değil, bir alışkanlıktan daha doğrusu yanlış bilgilendirmesinden kaynaklanıyordu. Nitekim bir müddet sonra meselenin aslını anladı ve bir gün karşılaştığımızda şiir okurken karşılığını bilmediği kelimeler için bile artık lügate bakmadığını söyledi. Çünkü şiir, adı üzerinde şuur hâlinde bir şuur üstü hâlin sözle ifadesidir. Ve çok gerekmedikçe o ifadenin müşahhas alana çekilmesinden kaçınılmalıdır. Ancak bu şekilde şiirin îmâ ve ifade ettiği şey her zihin ve muhayyilede ayrı bir şekilde tezâhür edebilir; her dimağda husûsî bir zevk ve lezzet bırakabilir. Bu sözlerimden bu şiiri okurken sözlüğe bakmanın yanlış olduğunu söylediğim anlaşılmalıdır. Söylemek istediğim, şiiri kelimelerinin sözlükteki karşılıklarıyla idrak etmeye çalışmanın tümüyle yanlış olmasa da şiirin muradına uygun olmadığıdır.

Bunları düşünerek kitaba bir terimler bölümü eklemeyi düşündüm. Terimler şiirlerde özel açıklama isteyen birleşik kelime, tarihsel bilgi ve şiirle ilgili özel bilgileri ihtiva etmekle beraber, her şaire ait bazı bölümdeki şiirlerin hem karşılıklarını hem de gerekli olan bilgileri o bölümün sonuna eklediğim kısımda açıklamaya çalıştım. On dan önce de şiire giriş bilgileri olarak anahtar mahiyetinde kelimeler

verilmesi gerekirken bunları burada açıklamayı daha uygun buldum. Prof. Dr. İskender Pala ve Prof. Dr. Muhammed Nur Doğan hocaların yüz elli kelimeyi öğrenirseniz bu şiiri anlarsınız dedikleri kelimelerin hepsini bir arada vermektен ziyade hususî istilahlara dikkat çekmeyi uygun buldum. Bunlar kadîm şiirimizin olmazsa olmazlarıdır. Bunların birçoğunu terimler kısmında bulacaksınız, ancak yine de bunların tam karşılığını aramak yerine ifade ve îmâ ettiklerine nüfuz etmeye çalışmak daha doğru olacaktır.

Şurası mutlaka unutulmamalıdır. Şiir genellikle hakikatin arkasından dolanır. Bu sebeple her şiir bin okuyucunun karşısında bile bin mânâyı ifade edebilir. Zaten idrak ve irfan ile tahassüs eden herkesin üzerinde mutabık kaldığı şiir bir bilgi metni olmaktan öteye geçmez.

Mecmuada 88 şair şiirleriyle yer almaktadır. Şairlerle ilgili bilgiler kısa tutulmuştur. Şiir örnekleri verilirken genellikle gazeller tercih edilmiştir. Yararlanılan kaynaklar gösterilmiştir. Esere yapılacak eleştiriler eserin değerini de fakirin idrakini de ziyade edecektir.

Bu eserin çalışma geçmişi elli yıla dayanmakla birlikte zaman içerisinde hem değişiklikler hem yeni eklemelerle ele alınmıştır. Üniversitelerle birlikte yeni edebiyat fakültelerinin açılmasıyla sahadaki çalışmalar da artmış ve zamanında otuz kırk şairi geçmeyen bilgi hazinemiz de çok az kısmı olmakla yine de 88 şairimizi burada tanıtmak ve böylece anmak imkânı hasıl olmuştur. Bu hususta yardımlarını gördüğüm başta yazma eserler kütüphanelerimiz ile Ankara’da Millî Kütüphane çalışanları ile Kültür ve Turizm Bakanlığı yetkililerine, kadîm şiirimizle ilgili olarak yararlandığım bilim adamlarının gün yüzüne çıkmış veya çıkmamış bütün çalışmalarına verdikleri emek sebebiyle kendim ve milletim adına şükranlarımı sunuyorum. Yıllarımı alan bu çalışmalarımın semeresini almayı yayımlanması meselesi dolayısıyla hatırlatıp ayrıca editörlük görevini de aynı anda üstlenen kardeşim Prof. Dr. Mustafa Balcı’nın gayret ve emeklerine minnet ve teşekkürüm husûsî bir borçtur.

Bunun dışında yazmaların temininde yardımlarını gördüğüm Kültür ve Turizm Bakanlığı çalışanları Murat Nedirli, Emrah İnan, Kerim Çevik, Dr. Niyazi Ünver, yapılmış çalışmalarla her başvuruma anında yardımıyla cevap veren Emrah Gökçe ve istilâhların hazırlanışı sırasında farkına varmadan alfabe sırasına göre yaptığım yanlışları düzelten Sâhir (Ayşe) Albayrak'a teşekkürü de unutmamalıyım.

Mehmet Ragıp Karcı

Ankara, 15 Temmuz 2019

1

Abdî

Himmetzâde Abdî, Şeyh Abdullah Efendi adıyla da bilinir. Bayrâmiyye tarikatı şeyhlerinden himmet Efendi'nin oğludur. 1050'de (1640) İstanbul'da doğdu. Tahsilini orada yaptı. Bilhassa tefsir ve hadis ilimlerinde kendisini yetiştirdi. Şehremini Yenibağçe'deki Defterdar İbrahim Efendi Tekkesi şeyhi olan babasının 1684 yılında vefatı üzerine, adı geçen tekkeye şeyh tayin edildi. Himmetzâde Abdî 1688'de hacca gitti. Dönüşünde Sultan Selim Camisi kürsü şeyhleri silsilesine girmiş oldu. 1694'te Fatih Camisi vâizliğine nakledildi. Bu vazifede iken Sultan II. Mustafa'nın Avusturya seferine (1697) ordu vâizi olarak katıldı. Abdî, Viyana bozgunu günlerinde devrin padişahı IV. Mehmed'i halkın gözü önünde muâheze etmesiyle de tanınmıştır. Davutpaşa Camii'nde padişahın da hazır bulunduğu bir cuma günü kürsüye çıkan Abdî Efendi "Gerçi padişahlar ava gidegelmiştir, ancak şimdi zamanı degildir" diyerek sultanı halka şikâyet etmiştir. Hayatının son yıllarında Beyazıt ve Süleymaniye camileri vâizliklerinde bulunan Himmetzâde Abdî, 26 Şevval 1122'de (18 Aralık 1710) vefat etti.

Kaynak:

- Himmetzâde Abdî Divânı, Yrd. Doç. Dr. Ömer Bayram, Basılmamış Mezuniyet Tezi, 1997, Ankara.
- Şiirler: Süleymâniye Kütüphanesi, Yazma Bağışlar 2063 nolu divandan.

DİVANINDAN

Şâh-ı istiğnâya mülk oldum rica bilmem nedir
Kâne erdim lâmekândan mâ'adâ bilmem nedir

...

Bahr-ı 'ışkun garkıyım ümmîd-i mâ bilmem nedir
İlticâ-yı hakdan özge mültecâ bilmem nedir

...

Gel ey mahbûb-ı dil sîmîn beden cân içre cânım gel
Gel ey tûtî revîş hûrî sıfat serv-i revânım gel

GAZELLER

1

Nev bahar olmazsa açılmaz gül-i handânımız
Devr ider eflâki bülbül-veş bizim efgânımız

'Azm idüp kûy-i dilârâda mukîm olmazsa dil
Su seper râhında her şeb dîde-i giryânımız

Hayli müddet itmedi müjgân okun bizden yana
Anın için kim tehîdür sîne-i 'uryânımız

Ref' idüp hicrânı yâ Rab kıl müyesser vuslatı
Duymadan gökte Mesîhâ girye vü nâlânımız

Fehm olunmaz taşramızdan kevnimiz lâkin bizim
Hâne-i dilde fûrûzân âteş-i sûzânımız

Kim cemâlin şem'ine pervâne-veş dönmez müdâm
Bilmez ol nâdân ü a'mâ dahl ider devrânımız

'İşkî kısmet eylemiş laht-ı kasemnâdan bize
Böyledir hem tâ elestden ahd ile peymânımız

Hayf olur iğvâna ey zâhîd riyâ 'arz itme kim
Birbirinin zülfünün kaydındadır îmânımız

Âteş-i firkatte yandı 'Abdînin dil hânesi
Kılmadı bir gün nazar ol nergis-i fettânımız

2

Gör sûfiyi kan ağlamadan şâd olayın dir
Mahveylemeden benliğini yâd olayın dir

Görmez mi 'aceb kûşîş-i meyhâne-mukîmin
Vîrâne-sıfat olmadan âbâd olayın dir

Varlığı sağın delmeden 'ışkun tîriyle
Şirin dilin lafiyla Ferhâd olayın dir

Nakş itdi dile 'âşık olan hüsnü nigârı
Nâhid kuru da'vâ ile Behzâd olayın dir

Top eylemeden başını meydân-ı rızâda
'Abdî dahî her sıfatla üstâd olayın dir

3

İntizâr oldu nigârın yüzüne âdâtımız
Zâyi' olmuş anladık sensiz geçen sâ'âtımız

Kaşların mihrâb idüp 'aynın imâm itduk şehâ
Ol sebepten oldu hep makbul-i hak tâ'âtımız

Mushaf-ı hüsnün temâşâ iderken gönlümüz
Kâşifü'l-ma'nâ olup tekrar ider âyâtımız

Yüz sürüp hâke temennâ eyledik çün vaslını
Müstecâb itdi du'âmız Kâdî'l-hâcâtımız

İçmişiz Kevser-i lebinden ânın için ey perî
Pîr-i fânîden mükemmel görünür şâbâtımız

Sırrımız fehm itmeden 'âciz olunca hâsidûn
Reşkini izhâr ider dirler bizim sâdâtımız

Zülfün dârına şol ‘Abdî gibi berdar olan
Çeşm-i cânıyla görüpdür gâlibâ hâlâtımız

4

Buldum yâri ağyârım yağmadır alan alsun
İçdim câm humârım yağmadır alan alsun

Geçdim büthânededen ben tesbîh-i riyâdan ben
Destâriyle zünnârım yağmadır alan alsun

Girdükde ele dâmân tahkîme irüp îmân
Şol pehlûde pend-i ârâm yağmadır alan alsun

Bakdım sûfi mir’âte irdim özge lezzete
Âriyetle etvârım yağmadır alan alsun

Dilden gitti çün gamlar şâdân oldu bu demler
Evhâm ile efkârım yağmadır alan alsun

Vahdet peymânesin ben nûş itdüm hânesinden
Şimden giru her kârım yağmadır alan alsun

Gevher dolu gencine pinhan idi ‘Abdî’de
Açdım bâb-ı esrârım yağmadır alan alsun

5

Firâş-ı âteş-gedenin bir erimez yüzü var
Yağmurunda anın arşa çıkar tozu var

Sorar isen kande kim bunda vü hem anda kim
Şol ulu külhanda kim anda geniş yazı var

İki dağ diyârında çâr küşenin şârında
Düşkünler pınarında bir ayaksız kuzu var

Sûret itse yetişir gâh söner gâh tutuşur
Mahbûb ile katışur hem çalınur sazı var

Istılahlar ve Açıklamaları

Âb-ı hızz: Âb-ı hayat. Damlaları sonsuz hayat başıslayan tatlı ve lezzetli su. Efsâneye göre İskender-i Zülkarneyn ordusuyla geçtiği bir ülkede kendisine ileride bir deniz olduğu ve bu denizin geçilmesinden sonra üç ay süren ve sonunda Zulumat ülkesinin bulunduğu vadede hayat suyu olduğu söylenmiş. İskender-i Zülkarneyn’in aradığı ve ancak Hızır’a nasip olan su. Geniş bilgi için Prof. Dr. İskender Pala’nın Divan Şiiri Sözlüğü’ne başvurulmalıdır.

‘Âd: Eski bir kavim. Kur’ân-ı Kerim’de birçok yerde sözü edilir. O kavme gönderilen peygamber Hz. Hüd’dur. Ârâf sûresi, Şuârâ, Ahkâf.

Âhû-yı ma’nâ: Mana ceylanının göz karası. Sevgilinin gölgesi.

Âlî: Hazret-i Ali. Peygamberimizin amcasının oğlu ve damadıdır. Müslümanların emiri, velâyet mülkünün şâhı Peygamber neslinin sürdürücüsüdür. Yiğitlik ve cesareti ve cömertliğiyle meşhurdur.

Aristo: Ünlü Yunan filozofu. Klasik felsefenin kurucularından. Edebiyatta ilim, akıl, mantık ve hizmet sembolü olarak karışımıza çıkmaktadır. Özellikle kasidelerde methedilen kişinin Aristo’ya benzetilerek yüceltilmesi gelenek olmuştur.

Âsaf: Doğu edebiyatlarında vezirin eş anlamlısı olarak kullanılmaktadır. Süleyman Peygamberin meşhur veziri. İlm-i simyâ ve çeşitli ilimlere sahip olduğu söylenen bu zât İsrâiloğulları soyundan gelen Âsaf bin Berhiyâ’dır. Şairler özellikle vezirleri överken

olmuştur. Yıllar sonra oğlu Yusuf gömleğini ona gönderince gözleri açılmıştır. Hz. Yakub ve Hz. Yusuf'un hikâyesi Kur'ân-ı Kerîm'de anlatılmaktadır. Hz. Yusuf güzelliği, Hz. Yakub da hasret çekip de ağlamaktan gözleri kör olanlara nispet edilirler.

Zemzem, haceri'l-esved: Mekke'de bulunan bir kuyu ve bu kuyudan çıkarılan kutsal suya verilen ad. Bugün de bilinen bu su hac farızası için giden Müslümanların dönüşte getirdikleri en değerli hediyelerden sayılmaktadır. Hacerü'l-esved: Kelime anlamı en siyah taş. Bu taş Kâbenin

yapımı sırasında cennetten alınmış ve şimdiki yerine yerleştirilmiştir. Hac sırasında istilâm dokunma veya selâm ile ziyaret edilmektedir.

Zinnûreyn: Hz. Osman'ın lakabı. Hazret-i Osman sırasıyla Peygamberimizin iki kızıyla birincinin ölümünden sonra evlenmiştir. İki nûr sahibi anlamına gelen zinnûreyn lakabıyla meşhur olmuştur. Hz. Osman aynı zamanda hayası ve cömertliğiyle de peygamber sevgisini kazanmış bir sahabidir.

Zünnûn: Hz. Yunus peygamberin lakabı.

KADÎM ŞİİRİMİZDEN SEÇMELER MECMUASI 17. YÜZYIL

Şiir söz konusu olduğunda hemen herkesin şiirle, hususen kadîm şiirimizle ilgili söyleyeceği bir şey mutlaka vardır. Merhum Yahya Kemal Beyatlı'nın şimdi bir vecize gibi bilir bilmez herkesin diline doladığı meşhur sözün tekrara gerek yok. Bize lâzım olan, o sözü söyleyenin idrak ettiği devir ve fikrî seviyenin, bugünün idrakiyle karşılaştırıldığında durumun ne olduğudur. Burada bu farkı tartışmak niyetinde değilim. Mesele tarihî ve ictimâî birçok unsuru ihtiva ettiğinden zaten burada münakaşanın lüzumu da imkânı da yok. Ancak asıl mesele adına divan dediğimiz şiirin sadece bir şiir olmadığı, neşet ettiği zaman dilimi ile birlikte bugünün de insan idrakinin üstünde bir medeniyet mevzuunu ihata ettiği hususudur. Şiir de bunların arasında herhangi bir unsurdur. Yani mesele bir medeniyet ve aidiyet idraki meselesidir.

Şiir genellikle hakikatın arkasında dolanır. Bu sebeple her şiir bin okuyucunun karşısında bile bin mânâyı ifade edebilir. Zaten idrak ve irfan ile tahassüs eden herkesin üzerinde mutabık kaldığı şiir, bir bilgi metni olmaktan öteye geçemez.

Çalışma geçmişi takriben 50 yıla dayanan bu seçmeler mecmuası yaklaşık on bin sayfa yazma, basma ve Lâtin harfleriyle hazırlanmış divanların taranmasıyla elde edilmiştir. Mecmuada 88 şair şiirleriyle yer almaktadır. Şairlerle ilgili bilgiler kısa tutulmuştur. Şiir örnekleri seçilirken genellikle gazeller tercih edilmiştir. Yararlanılan kaynaklar gösterilmiştir. Kitabın sonuna şiirlerde geçen ve izahı gereken bilgileri ihtiva eden "İstilahlar ve Açıklamaları" isimli bir bölüm eklenmiştir.

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI
Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4
Cağaloğlu, Eminönü - Fatih / İstanbul
Tel. - Faks: +90 212 526 98 06
www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr

ISBN 978-625-7760-52-2

9 786257 760522